

Notat

Til: ALPR

Fra: YS

Dato: 24. april 2023

Arbeidsliv, kvinnehelse og vold

Vi viser til møtet i ALPR 21. mars. YS foreslo da at temaet i dette notatet settes på dagsorden i det kommende møtet 30. mai, når også likestillingsministeren deltar i ALPR.

Bakgrunn

Vi vet at kvinner har generelt høyere sykefravær enn menn, at kvinner har hyppigere langtidsfravær, og at flere kvinner enn menn blir uføre. Kroniske lidelser og smertetilstander rammer i større grad kvinner enn menn.

Noen av forskjellene mellom kjønnene kan forklares, men en betydelig del er fortsatt uforklart innenfor dagens kunnskapsgrunnlag. Jon Petter Nossen (NAV) påpeker i artikkelen "[Kjønnforskjellen i sykefravær: Hvor mye er det mulig å forklare med registerdata?](#)" (2019) at kvinner sykmeldes oftere enn menn, og med noe lengre gjennomsnittlig varighet. Artikkelen konkluderer slik:

"En regresjonsanalyse av legemeldt sykefravær i 2017 viser at å inkludere graviditet som forklaringsvariabel fører til at kjønnforskjellen i sykefraværet reduseres med 20 prosent, og graviditet er dermed den enkeltfaktoren som kan forklare mest av kjønnforskjellen. Utover dette kan inntekt og andre arbeidsrelaterte faktorer forklare til sammen 13 prosent, mens antall barn og andre familierelaterte faktorer kan forklare 5 prosent av kjønnforskjellen. Når alle variablene inkluderes i modellen, blir kjønnforskjellen redusert med 39 prosent. Godt over halvparten blir altså stående uforklart."

Kvinner som er utsatt for vold i hjemmet og er i arbeid har hyppigere og lengre sykefravær enn andre kvinner, kom det frem i rapporten [Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner](#). Rapporten ble publisert av analyseselskapet Vista Analyse tilbake i 2012.

I månedsskiftet februar-mars ble det presentert tre store undersøkelser som har relevans for arbeidslivs- og likestillingspolitikken:

- [NKVTS: "Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen"](#)
- [Menon Economics: "Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner"](#)
- [Kvinnehelseutvalget: "Den store forskjellen" \(NOU 2023: 5\)](#)

I tillegg er forslaget om å ratifisere [ILO-konvensjon 190 om avskaffelse av vold og trakassering i arbeidslivet](#) fortsatt til behandling i Stortingets arbeids- og sosialkomite.

Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen

Rapporten "Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen" ble offentliggjort av Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) 28. februar. Funnene fikk oppmerksomhet i media, bl.a. i [VG](#).

Noen utdrag fra undersøkelsen:

- 12 % av kvinnene hadde opplevd seksuelle overgrep før fylte 13 år, mens dette gjaldt 4 % av mennene.
- 14 % av kvinnene og 2 % av mennene i undersøkelsen hadde vært utsatt for voldtekt ved makt og tvang. Halvparten av de utsatte var under 18 år.
- Kvinner var mest utsatt for alvorlig partnervold: 11 % av kvinnene rapporterte dette, mot 3 % for menn.

Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner

På oppdrag fra Justisdepartementet la Menon Economics 1. mars frem rapporten "Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner". Rapporten trekker frem tre typer kostnader:

- Offentlig og privat ressursbruk: Justissektoren, helsevesenet, øvrig offentlig ressursbruk samt frivillig innsats.
- Produksjons- og effektivitetstap: Redusert arbeidsdeltakelse, redusert produktivitet og reduserte skatteinntekter.
- Redusert livskvalitet: Tidlig død, ikke-dødelig helsetap og tapt livskvalitet utover helsetap.

Menon skriver på side 97:

I beregning av produksjonstap er det vanlig å skille mellom «presenteeism» og «absenteeism». Sistnevnte omfatter det produksjonstapet som oppstår når personer som ellers ville vært på jobb, er borte. Dette kan skyldes for eksempel at personer blir uføre, sykemeldt, eller tar ut sykedager. Det kan også skyldes at personer velger å gå ned i stillingsprosent, dør, sitter i fengsel eller av andre årsaker er mindre til stede på jobb enn det de ville ha vært i fravær av vold i nære relasjoner.

«Presenteeism» betegner det produksjonstapet som oppstår ved at personer er på jobb, men som følge av vold i nære relasjoner er mindre produktive. Dette kan eksempelvis være knyttet til at mangel på søvn, høyt nivå av stress eller psykiske utfordringer reduserer produktiviteten til en person, sammenlignet med hva som ville vært tilfelle uten vold i nære relasjoner. Dette kan også være knyttet til at personer som blir utsatt for vold i nære relasjoner i barndommen, får et lavere lønnsnivå som voksne som følge av hendelsene i barndommen.

De totale kostnadene av vold i nære relasjoner anslås i rapporten til å tilsvare 92,7 milliarder 2021-kroner. Redusert produksjon og effektivitet anslås til å stå for 25,2 mrd av dette, fordelt slik:

- 78 % skyldes fravær fra jobb
- 13 % skyldes redusert produktivitet på jobb
- 9 % skyldes skattetapet.

Kvinnehelseutvalget

Kvinnehelseutvalgets rapport "Den store forskjellen" (NOU 2023: 5) ble offentliggjort 2. mars, og den har fått høringsfrist 8. juli. Det kan være prematurt å foreslå at enkeltelementer i rapporten diskuteres i ALPR før høringsfristen er gått ut, men etter YS' mening henger dette sammen med de andre temaene som omtales i dette notatet.

I rapporten anbefaler Kvinnehelseutvalget at det oppnevnes et nytt utvalg som særlig skal se på kvinners vilkår for deltakelse i arbeidslivet, arbeidshelse og sykefravær.

Kvinnehelseutvalget anbefaler også at det etableres en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal arbeide bredt med spørsmål om kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv, og særlig med kvinners arbeidshelse, sykefravær og vold i nære relasjoner. Utvalget nevner her Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. YS har påpekt at Kultur- og likestillingsdepartementet også bør være med i en slik arbeidsgruppe.

ILO-konvensjon 190

Regjeringen har anbefalt overfor Stortinget at ILO-konvensjon 190 om avskaffelse av vold og trakassering i arbeidslivet ratifiseres. I departementshøringen før proposisjonen sluttet samtlige hovedorganisasjoner i arbeidslivet seg til at Norge skal ratifisere konvensjonen.

Konvensjonen omtaler vold i hjemmet ved to anledninger, i tillegg til i den tilhørende rekommandasjonen (nr. 206):

Utdrag fra fortalen:

"Den internasjonale arbeidsorganisasjonens generalkonferanse, ...

... som merker seg at vold i hjemmet kan påvirke sysselsetting, produktivitet, helse og sikkerhet, og at myndigheter, arbeidsgiveres og arbeidstakeres organisasjoner og arbeidsmarkedsinstitusjoner kan bistå, som en del av andre tiltak, i å erkjenne, reagere på og motvirke effektene av vold i hjemmet"

Utdrag fra artikkel 10:

"Hver medlemsstat skal treffe hensiktsmessige tiltak for å:

(f) anerkjenne virkningene av vold i hjemmet, og så langt det med rimelighet er praktisk mulig, begrense dens virkning i arbeidslivet."

Konvensjonen har også en tilhørende rekommandasjon (nr. 206). Denne er ikke folkerettslig bindende, men gir viktige anbefalinger. Rekommandasjonens punkt 18 lyder slik:

Appropriate measures to mitigate the impacts of domestic violence in the world of work referred to in Article 10(f) of the Convention could include:

- a) leave for victims of domestic violence;*
- b) flexible work arrangements and protection for victims of domestic violence;*
- c) temporary protection against dismissal for victims of domestic violence, as appropriate, except on grounds unrelated to domestic violence and its consequences;*
- d) the inclusion of domestic violence in workplace risk assessments;*

- e) *a referral system to public mitigation measures for domestic violence, where they exist; and*
- f) *awareness-raising about the effects of domestic violence.*

Arbeidslivets behov: Redusere sykefravær og hindre frafall

Vi vet at personer med traumatiske livserfaringer (f.eks. fra overgrep under oppveksten) er en gruppe som lett kan havne i en marginalisert posisjon i forhold til arbeidslivet, enten fordi de aldri kommer seg inn i varig arbeid eller fordi de har hyppige og lange sykefravær. De to største diagnosegruppene i sykefraværstatistikken (muskel-/skjelett og psykiske lidelser) kan i mange sammenhenger være "knagger" som denne typen fravær henges på.

Personer som lever i voldelige forhold er en annen gruppe som vil kunne ha de samme problemene i forhold til sykefravær og frafall. Samtidig vil de også kunne ha behov for velferdspolisjon og annen assistanse fra arbeidsgiver i forbindelse med flytting fra den voldelige partneren, ref. ILO-rekommandasjonens 206 punkt 18 a.

Regjeringen har varslet at den vil legge frem en opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner i løpet av 2023. Det påpekes at arbeidet mot vold i nære relasjoner krever god samordning mellom ulike deler av tjenesteapparatet, som helsetjenester, krisesentre, barnevern, politi og NAV.

NAV har allerede en nyttig [veileder til bruk i etatens arbeid med voldsutsatte](#). Avsnittet om [tiltak og arbeidsrettet brukeropfølging](#) trekker bl.a. frem arbeidsgivers tilretteleggingsplikt og hva som kan være aktuelle tiltak både med tanke på psykisk hele og sikkerhetsmessige utfordringer.

Hvordan kan arbeidslivet bidra?

Partene i arbeidslivet omtales i liten grad når det er snakk om vold i nære relasjoner og de konsekvensene dette har for sykefravær og frafall.

YS foreslår at myndighetene og partene jevnlig diskuterer hvordan arbeidslivet kan bidra til forbedringer innenfor temaområdene som er omtalt i dette notatet.

- Trenger vi mer forskning om de uforklarte forskjellene mellom kvinners og menns sykefravær, sånn at vi i større grad kan sette inn relevante tiltak?
- Kan vi f.eks. tenke oss et trepartssamarbeid bygget på AKAN-modellen, dvs. et kompetansesenter for bistand til arbeidsgivere, verneombud, tillitsvalgte og andre?
- Kan vi utvikle andre tiltak som kan bidra til at kvinner (og menn) som lever i voldelige forhold får mulighet til å bruke ressursene sine i arbeidslivet og oppnå økonomisk selvstendighet?